

KOVID-19 KORKUSU ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI

Nefise LADİKLİ¹

Erdi BAHADIR²

Fatıma Nurefşan YUMUŞAK³

Hüdanur AKKUZU⁴

Gülşen KARAMAN⁵

Zeynep TÜRKKAN⁶

Başvuru Tarihi: 08.11.2019

Kabul Tarihi: 21.07.2020

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Yeni tip koronavirüs (Kovid-19) Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ölümcül sonuçları olan bir salgındır. Bu salgın yayılma hızı ve mortalite oranları ile diğer koronavirüs salgınlarından ayrılmaktadır. Kovid-19 fiziksel sağlık yanında psikolojik sağlık üzerinde de etkili olmuştur. Bu çalışmada Koronavirüs Kaygı Ölçeği'nin Türk örneklemindeki güvenilirlik ve geçerliliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 793'ü kadın ve 383'ü erkek olmak üzere toplam 1176 kişi katılmıştır. Katılımcılara demografik veri formu, Koronavirüs Kaygı Ölçeği, Hastane Anksiyete Depresyon Ölçeği ve Sağlık Bilişleri Anketi uygulanmıştır. Uzman görüşlerinin alınması sonucunda ölçeğin dil geçerliği incelenmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi ölçeği tek faktörlü yapı sergilediğini göstermiştir. Doğrulayıcı faktör analizi ölçek yapısını araştırma örneklemini için uygun bulunmuştur. Ölçek maddelerinin yüksek ayırt ediciliğe sahip olduğu görülmüştür. Test-tekrar test ve ölçüt bağıntılı güvenilirlik bulguları, ölçeği yüksek güvenilirlik

¹ Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Psikoloji Bölümü, nladikli@fsm.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1033-7251

² Gümüşhane Devlet Hastanesi Psikiyatri, erdibhdr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8404-1779

³ Serbest Araştırmacı, nurefsanyumusak@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3620-1782

⁴ Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Psikoloji Bölümü, hüdatur.akkuzu@stu.fsm.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8643-9684

⁵ Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Psikoloji Bölümü, gulsenkaraman93@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9622-3713

⁶ Serbest Araştırmacı, turkkan.zeynep@outlook.com, ORCID: 0000-0002-7142-0868

değerine sahip olduğunu göstermiştir. Elde edilen veriler Koronavirüs Kaygı Ölçeği'nin Türk örnekleme için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıdır ve yapılacak çalışmalarda kullanılması uygundur.

Anahtar Kelimeler: *Koronavirüs, Kaygı, Güvenirlilik, Geçerlik*

THE RELIABILITY AND VALIDITY OF TURKISH VERSION OF CORONAVIRUS ANXIETY SCALE

ABSTRACT

The new type of coronavirus (Covid-19) is an epidemic that causes fatal consequences in Wuhan, China. It differs from other coronavirus epidemics with its spreading rate and mortality rates. Covid-19 has been effective in psychological health as well as physical health. In this study, it was aimed to examine the reliability and validity of the Coronavirus Anxiety Scale in the Turkish sample. A total of 1176 people, 793 females, and 383 males, participated in the study. Demographic data form, Coronavirus Anxiety Scale, Hospital Anxiety Depression Scale and Health Cognitions Questionnaire were applied to the participants. The language validity of the scale was examined by receiving expert opinions. Exploratory factor analysis scale showed that it has a single factor structure. Confirmatory factor analysis was found appropriate for the sample of the scale structure. Scale items were found to have high discrimination. Test-retest and criterion-related reliability findings showed that the scale has a high-reliability value. According to the data obtained, the Coronavirus Anxiety Scale is a valid and reliable measurement tool for the Turkish sample and it is suitable to be used in future studies.

Keywords: *Covid-19, Fear, Reliability, Validity*

GİRİŞ

Koronavirüs-19'un dünya sahnesine çıkışı, Kasım 2019'da Çin'in Wuhan şehrinde saptanan ve klinik özellikleri viral akciğer iltihaplanmasına (zatürreye) oldukça benzeyen vakaların Çin Halk Cumhuriyeti tarafından bildirmesiyle başlamıştır (Toit, 2020). Görülen ilk vakaların hepsi epidemiyolojik olarak Wuhan'daki deniz hayvanları toptan satış pazarı ile bağlantılı olduğu bildirilmiştir (Lu, Stratton ve Tang, 2020). Dünya sağlığına tehdit oluşturan önceki koronavirüs salgınlarıyla (SARS, MERS) benzer karakteristik özellikler taşıyan ancak bilinmeyen bir etiyojiye sahip bu yeni tip koronavirüse, Dünya Sağlık Örgütü 11 Şubat 2020'de Kovid-19 ismini verdi (Zhao ve ark., 2020). İlk verilere göre, diğer koronavirüs tiplerine kıyasla Kovid-19'un bulaşıcılığı ve enfekte ediciliği daha yüksek ancak ölüm oranının daha düşük olduğu görülmüyordu (Liu, Gayle, Wilder-Smith ve Rocklov, 2020). Dünya Sağlık Örgütü, hastalığın 160 ülkeye yayılmasının vaka sayısının 200.000'i, ölüm sayısının ise 8.000'i bulmasının ardından Kovid-19 salgını için pandemi ilan etti.

Türkiye'de Kovid-19 salgınında tespit edilen ilk vaka Sağlık Bakanlığı tarafından 10 Mart'ta, virüse bağlı ilk ölüm ise 15 Mart 'ta açıklandı. 1 Nisan' da virüsün tüm Türkiye geneline yayıldığı, en çok vaka görülen şehirlerin ise sırayla İstanbul, İzmir, Ankara, Kocaeli, Konya olduğu ilan edildi. Virüsle mücadele kapsamında 16 Mart'ta örgün, yüz yüze eğitime ara verildi, bar ve gece kulüpleri geçici olarak kapatıldı. 19 Mart'ta bilimsel, kültürel, sanatsal ve benzeri toplantılar veya aktiviteler ertelendi. 21 Mart'ta berber, kuaför ve güzellik salonları geçici olarak kapatıldı. 21 Mart'ta 65 yaş üzerindeki ve 3 Nisan'da 20 yaş altındakilere sokağa çıkma yasağı getirildi. 11 Nisan'dan itibaren 30 büyük şehir ve Zonguldak için hafta sonları ve resmi tatil günlerinde geçerli olan sokağa çıkma yasağı uygulanmaya başlandı.

Kovid-19'un en sık görülen semptomları arasında öksürük, ateş, yorgunluk, baş ağrısı bulunmakla birlikte, kanlı öksürük, ishal, solunum güçlüğü, lenfosit düşüklüğünün de eşlik ettiği görülmektedir. Ciddi vakalar akut solunum yetmezliği, akut kalp krizi ve bir takım ikincil enfeksiyonlara yakalanma eğilimi göstermektedir. Hastalığın başlamasından ölümle sonuçlanmasına varan süreç ise ortalama 14 gün olup, bu süre 6 ile 41 gün arasında değişmektedir. Ölüm riskinin yaşlılarda ve bağışıklık sistemi zayıf olanlarda daha yüksek olduğu görülmektedir (Wang, Tang ve Wei, 2020). Enfekte olmamak için alınacak koruyucu önlemler arasında ise kişisel hijyene dikkat etmek, maske kullanmak, yeterli dinlenme sağlamak, temiz hava almak bulunmaktadır (Guan ve ark., 2020).

Kovid-19'un bedensel düzeyde oluşturduğu tehdit ve yıkımın yanında, bireylerde yol açtığı stres tepkisi ve hastalıkla ilintili yaşantıların yarattığı travmatik deneyimler sürecin -ve sonrasında- psikolojik açıdan da ele alınmasını zaruri hale getirmektedir. Türkiye'de Kovid-19'un psikolojik etkilerini tespit etmeye yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, hastalık sürecinin bireylerde yarattığı tepkileri niceliksel olarak ölçmek amacıyla hazırlanmış, Kovid-19 ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili çeşitli soruların kullanıldığı fakat Türk örnekleminde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış herhangi bir ölçüm aracının henüz bulunmadığı görülmektedir. Bu çalışma, söz konusu boşluğu gidermek ve standardize edilmiş bir ölçüm aracını Türk bilim literatürüne kazandırmak için Kovid-19 pandemisi sürecinde bireylerin yaşadığı korku tepkilerini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen Kovid-19 Korkusu Ölçeği'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasını amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Örneklem

Yapılan çalışmaya 18-73 yaşları arasında yaş ortalaması $35,95 \pm 11,83$ olan 793 kadın ve 383 erkek olmak üzere toplam 1176 kişi katılmıştır. Çalışmaya katılım, gönüllülük esasına uygun olarak yürütülmüştür.

Kullanılan Araç ve Gereçler

Demografik Veri Formu: çalışmalar tarafından oluşturulan ve içerisinde katılımcıların yaş, cinsiyet, maddi durum gibi demografik bilgilerinin sorulduğu formdur.

Kovid-19 Korkusu Ölçeği: Bireylerin Kovid-19 kaynaklı korku düzeylerinin ölçülmesi için Ahorsu ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin öğeleri korku üzerindeki mevcut ölçeklerin kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesi, uzman değerlendirmeleri ve katılımcı görüşmeleri temel alınarak oluşturulmuştur. Ölçek tek faktörlü yapıdadır ve beşli Likert tipinde (1 = Kesinlikle katılmıyorum; 5 = Kesinlikle katılıyorum) yedi maddeden oluşmaktadır. Ölçekte test yönlü madde bulunmamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı 0,82 ve test-tekrar test güvenilirliği 0,72 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan, Kovid-19 korkusunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Hastane Anksiyete Depresyon Ölçeği: Zigmond ve Snaith (1983) tarafından hastalarda depresyon ve anksiyete düzeyini ve şiddetini ölçmek için geliştirilmiş bir tarama testidir. Başlangıçta hastalar için geliştirilmiş olsa da toplum için de kullanılabilir bir ölçektir. Ölçeğin Türkiye’de geçerlilik güvenilirlik çalışması Aydemir, Güvenir, Küey ve Kültür (1997) tarafından yapılmıştır. Dörtlü Likert tipinde 0-3 arası puanlanan 14 maddeden oluşmaktadır. Tek sayılı maddeler anksiyete düzeyini çift sayılı maddeler ise depresyon düzeyini ölçmektedir 1.,3.,5.,6.,8.,10.,11. ve 13. maddeler ters maddelerdir. Uyarlama çalışmasında Cronbach alfa değeri depresyon ölçeği için 0,78, anksiyete ölçeği için 0,85 bulunmuştur. Bu çalışmada Cronbach Alfa değeri depresyon ölçeği için 0,72, anksiyete ölçeği için 0,69 bulunmuştur.

Sağlık Bilişleri Anketi: Bireylerin yaşadığı sağlık anksiyetesi ile bağlantılı sağlık ile ilgili işlevsel olmayan inançlarının ölçülmesi için Hadjistavropoulos ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilmiştir. Kişilerin tıbbi tanısı olması ve olmamasına bağlı 20 maddelik iki ayrı formdan oluşmaktadır. Ölçek maddeleri beşli Likert tipinde hazırlanmıştır. 2,4,7,9,10,15,19 ve 20. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçekte hastalıkla baş etmede güçlük, tıbbi hizmetlerin yetersizliği, hastalık olasılığı ve hastalığın korkutuculuğu olmak üzere dört boyut bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Yılmaz ve Dirik (2018) tarafından yapılmıştır. Yapılan uyarlamada iç tutarlılık katsayıları tıbbi tanısı olmayanlar için 0,66-0,88 arasında; tıbbi tanısı olanlar için 0,64-0,87 aralığındadır. Bu çalışmada tutarlılık katsayıları tıbbi tanısı olmayanlar için 0,82 ve tıbbi tanısı olanlar için 0,80 olarak bulunmuştur.

İşlem

Ölçek uyarlama çalışması için, ölçeği geliştiren araştırmacılardan gerekli izinler alınarak çalışmalar başlanmıştır. Mevcut pandemi koşulları altında, veriler internet ortamında toplanmıştır. Hazırlanan anket formu Google Formlar yardımı ile dağıtılmış ve veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için açıklayıcı faktör analizi, AMOS programı (Analysis of Moment Structures) ile doğrulayıcı faktör analizi, madde analizi, bağımsız örnek t testi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılıkta $p < 0,05$ kriteri göz önüne alınmıştır.

BULGULAR

Ölçek uyarlaması noktasında ölçeğin dil geçerliliği ve yapı geçerliğinin incelenmesinin yanında ölçek güvenirlik katsayılarını hesaplanması adımları gerçekleştirilmiştir.

Dil Geçerliliği

Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi için alanında yetkin mütercim tercüman ve İngiliz dili ve edebiyatı uzmanı 12 kişiye ölçek maddelerinin en uygun Türkçe ifade çevrilmesi noktasında fikirler alınmıştır. Alınan dönüşler sonucunda ölçek maddeleri için Türkçe ifadeler hazırlanmış ve farklı 5 uzmana yeniden İngilizce'ye çevrilmesi için gönderilmiştir. Gelen dönüşler sonrasında hazırlanan Türkçe form ile orijinal form arasında farklılık olmadığı görülmüştür ve ölçeğe son hali verilmiştir. Son olarak alanında yetkin dil uzmanı 8 farklı kişiye İngilizce ve Türkçe form 15 gün ara ile uygulanmış ve zamanın etkisine bağlı olarak ilişki incelenmiştir. Türkçe ve İngilizce formlar arasında korelasyon katsayısı 0,87 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda hesaplanan elde edilen bulgular Türkçe form ile İngilizce formun birbirine uygun olduğunu göstermiştir. Bu noktada ölçek formunun Türkçe'ye uyarlanması başarıyla tamamlanmıştır.

Madde Analizi

Geçerlik ve güvenirlik incelenmelerinin öncesinde ölçek maddeleri için madde analizi uygulanmıştır. Yapılan madde analizi sonucunda maddeler ile ölçek geneli arasındaki korelasyonun 0,57-0,68 arasında olduğu bulunmuştur.

Tablo 1. Ölçek Maddeleri İçin Madde Analizi Bulguları

Ölçek maddeleri	Madde silindiğinde ölçek varyansı	Madde-ölçek korelasyonu	Madde silindiğinde Cronbach Alfa değeri
Madde 1	20,692	0,627	0,836
Madde 2	20,058	0,682	0,828
Madde 3	22,807	0,580	0,844
Madde 4	20,029	0,646	0,833
Madde 5	19,980	0,653	0,832
Madde 6	22,810	0,574	0,844
Madde 7	20,639	0,618	0,837

Geçerlik Bulguları

Kovid-19 Korkusu Ölçeği için geçerlik bulgularının incelenmesinde yapı geçerliliğinin incelenmesinde açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi; madde ayırt ediciliğinin incelenmesinde Bağımsız örnek t testi ve ölçüt bağımlılığı geçerlik için korelasyon analizi uygulanmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

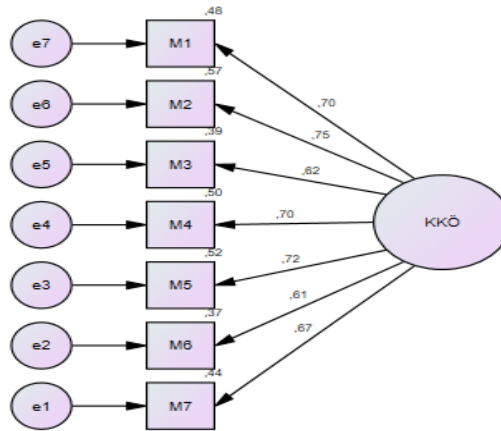
Yapılan açıklayıcı faktör analizinde, Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı (KMO=0,87) ve Bartlett Küresellik Testi veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir ($\chi^2_{(21)}=3277,328$; $p<0,001$). Scree Plot incelenmesinde öz değeri 1'den büyük olan tek yapı bulunmuş ve ölçek maddelerin tek faktörlü yapı sergilediği görülmüştür. Varimax rotasyonu ile elde edilen tek faktörlü yapı toplam varyansın %54'lük kısmını açıklamaktadır. Analiz sonucunda ölçek maddeleri için faktör yüklerinin 0,70-0,78 arasında değiştiği görülmüştür. Ortak varyans değerinin 0,40 altında olmaması da düşük varyansa sahip maddenin olmadığını göstermektedir.

Tablo 2. Ölçek maddeleri için Faktör Analizi Bulguları

Ölçek maddeleri	Faktör yükleri	Ortak varyans
Madde 1	0,730	0,533
Madde 2	0,777	0,603
Madde 3	0,702	0,493
Madde 4	0,754	0,568
Madde 5	0,755	0,570
Madde 6	0,697	0,485
Madde 7	0,737	0,544

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Açıklayıcı faktör analizinde elde edilen faktör sayısının sınanması ve faktör yapısının örneklem için uygunluğunun belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda tek faktörlü yapının çalışma örneklemini için uygunluğu görülmüştür. Standardize edilmiş faktör yükleri 0,61-0,75 arasındadır. Uyum iyiliklerinin incelenmesi sonucunda faktör yapısının yüksek uyum gösterdiği bulunmuştur ($\chi^2=148,184$; $p<0,001$; $\chi^2/sd=13$; GFI=0,96; AGFI=0,91; CFI=0,96; RMSEA=0,10).

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ayırt Edicilik Analizi

Ayırt edicilik analizinin uygulanmasında katılımcıları toplam puanları küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır. Sıralamada en düşük puan alan %27'lik (318 kişi) kısım ve en yüksek puan alan %27'lik (318 kişi) kısım karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmanın sonucunda düşük ve yüksek puan alan katılımcıların toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($t_{(634)}=-59,463$; $p<0,001$).

Ölçüt Bağlı Geçerlik

Ölçüt bağımlı geçerliğin sınanması noktasında, Kovid-19 Korkusu Ölçeği ile Hastane Depresyon Anksiyete Ölçeği anksiyete alt boyutu ile 0,48'lik ve depresyon alt boyutu ile 0,40'lik korelasyon olduğu görülmüştür. Sağlık Bilişleri Anketi için korelasyon katsayıları, tıbbi tanı olma durum formu için 0,40 ve tıbbi tanı olmama durum formu için 0,40 olarak bulunmuştur.

Güvenirlilik

Kovid-19 Korkusu Ölçeği'nin güvenirliğinin incelenmesinde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki yarısı arasındaki tutarlılığı inceleyen Guttman Split Half katsayısı 0,82 olarak hesaplanmıştır. Diğer yandan 120 katılımcı ile yapılan ve 15 gün arayla uygulanan test-tekrar test sonucunda hesaplanan 0,86 değerinde korelasyon katsayısı uyarlanan ölçeği güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA

Kovid-19 fiziksel sağlığın yanında psikolojik sağlığı da önemli ölçüde etkileyen bir hastalıktır. Bu hastalık için psikolojik etkilerin incelenmesinde geçerli ve güvenilir ölçüm araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kısımda elde edilen verilerin alan dizin bilgileri ile desteklenmesine yer verilmiştir.

Ölçek için dil geçerliliğinin incelenmesinde İngilizce ve Türkçe formlar arasın uyumun yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca yapılan korelasyon analizi de iki dilde hazırlanan ölçek maddelerine verilen yanıtların yüksek ilişkili olduğunu göstermiştir. Formlar arası tutarlılığın ölçek uyarlamasında ilk aşamada başarılı olduğu söylenebilir (Akbaş ve Korkmaz, 2007). Yapı geçerliği için, açımlayıcı faktör analizi bulguları veri setinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir ve elde edilen faktör değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bulunmuştur (Güriş ve Astar, 2019; Kalaycı, 2010). Faktör yapısının örnekleme uygunluğunun test edilmesinde bulunan uyum iyiliği değerleri de istenen düzeyde bulunmuştur (Bayram, 2010). Uyum iyiliği indekslerinin incelenmesinde anlamlı bulunan Ki-kare test istatistiği uyum kriterlerini karşılamamaktadır. Ancak alan dizin çalışmaları Ki-kare test istatistiğinin büyük örneklemelerden etkilendiğini ve anlamlı sonuç verdiğini belirtmiştir (Meydan ve Şeşen, 2011). Bu koşullar altında uyarlanan ölçeğin yapı geçerliğinin de karşılandığı ve orijinal çalışmaya paralel sonuçların bulunduğu görülmektedir.

Ayırt edicilik analizi sonucunda düşük puan alan ve yüksek puan alan katılımcılar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan analizde, %27'lik alt grup ve %27'lik üst grup arasındaki farklılık ölçek ayırt ediciliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2012). Ayrıca benzer ölçekler için yapılan korelasyon analizi sonuçları da ölçüt bağımlı geçerliğin sağlandığını göstermektedir. Geçerlik için hesaplanan değerlerin alan dizin çalışmalarında belirtilen kriterlere uygun olduğu görülmüştür (Ercan ve Kan, 2004).

Orijinal ölçek için bulunan 0,82'lik iç tutarlılık katsayısı çalışmamızda 0,86 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bulgu çalışmanın Türk örneklemini için güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirtmektedir. Son olarak 15 gün arayla yapılan test-tekrar test sonucunda 0,86 hesaplanan güvenirlik katsayısı ölçeğin aracının tutarlı bir ölçüm aracı olduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgu, orijinal çalışmada bulunan 0,72'lik test-tekrar test güvenirliği ile benzerlik göstermektedir.

Yapılan çalışmanın sonucunda, Kovid-19 Korkusu Ölçeği'nin orijinal ölçek çalışması ile paralel psikometrik özelliklere sahip olduğunu ve Türkçe uyarlamada gerekli koşulları sağladığı bulunmuştur. Kovid-19 Korkusu Ölçeği güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olarak Türk popülasyonunda kullanılabilir olduğunu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The Fear of COVID-19 Scale: Development and Initial Validation. *International journal of mental health and addiction*, 1-9.
- Akbaş, G., & Korkmaz, L. (2007). Ölçek uyarlaması (adaptasyon). *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40), 15-16.
- Aydemir, Ö., Güvenir, T., Küey, L. ve Kültür, S. (1997). Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 8(4), 280-287.
- Bayram, N. (2010). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş AMOS Uygulamaları. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ercan, İ., & Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216.
- Guan, W. J., Ni, Z. Y., Hu, Y., Liang, W. H., Ou, C. Q., He, J. X., et al. (2020). Clinical characteristics of 2019 novel coronavirus infection in China. *N Engl J Med*, 382(18), 1708-1720.

- Güriş, S., & Astar, M. (2019). Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik. İstanbul: DER Yayınları.
- Hadjistavropoulos, H. D., Janzen, J. A., Kehler, M. D., Leclerc, J.A., Sharpe, D. ve Bourgault-Fagnou, M. D. (2012). Core cognitions related to health anxiety in self-reported medical and non-medical samples. *Journal of Behavioral Medicine*, 35, 167-178.
- Kalaycı, Ş. (2010). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Liu, Y., Gayle, A. A., Wilder-Smith, A., & Rocklöv, J. (2020). The reproductive number of COVID-19 is higher compared to SARS coronavirus. *Journal of travel medicine*. J Travel Med, 27(2), 1-6.
- Lu, H., Stratton, C. W., & Tang, Y. W. (2020). The Wuhan SARS-CoV-2 What's next for China. *Journal of Medical Virology*, 92(6), 546-547.
- Meydan, C. H., & Şeşen, H. (2011). Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Wang, W., Tang, J., & Wei, F. (2020). Updated understanding of the outbreak of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) in Wuhan, China. *Journal of medical virology*, 92(4), 441-447.
- Yılmaz, Ö., & Dirik, G. (2018). Sağlık Bilişleri Anketi (SBA)'nin Türkçe Versiyonunun Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(13), 337-366.
- Zhao, S., Lin, Q., Ran, J., Musa, S. S., Yang, G., Wang, W., & Wang, M. H. (2020). Preliminary estimation of the basic reproduction number of novel coronavirus (2019-nCoV) in China, from 2019 to 2020: A data-driven analysis in the early phase of the outbreak. *International journal of infectious diseases*, 92, 214-217.
- Zigmond, A. S. ve Snaith, R. P. (1983). The Hospital Anxiety and Depression Scale. *Acta Psychiatr Scand*, 67, 361-390.

Ek - Covid-19 Korkusu Ölçeği

<i>Lütfen aşağıda yer alan durumlara katılma düzeyinize uygun seçeneği işaretleyiniz.</i>	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Covid-19'dan çok korkarım.					
2. Covid-19'u düşünmek beni rahatsız eder.					
3. Covid-19'u düşündüğümde ellerim terler.					
4. Covid 19 yüzünden hayatımı kaybetmekten korkuyorum.					
5. Sosyal medyada Covid-19 ile ilgili haberleri ve hikâyeleri izlediğimde gergin veya endişeli olurum.					
6. Covid-19'a yakalanmaktan endişelendiğim için uyuyamıyorum.					
7. Covid-19'ayakalandığımı düşündüğümde kalbim hızlanır veya çarpıntı yaşarım.					